

САҲМИ МАВЛОНОВА МУТРИБА ҚҶУРАЕВНА, н.и.ф., дотсенти кафедраи адабиёти муосири тоҷик; **ҲАКИМОВА СУРАЙЁ ҲАСАНСУЛТОНОВНА**, н.и.ф., омӯзгори кафедраи журналистика ва назарияи тарҷумаи МДТ “ДДХ ба номи акад. Б. Гафуров” (Тоҷикистон, Хучанд)

ВКЛАД МАВЛОНОВА МУТРИБА ДЖУРАЕВНА, к.ф.н., доцент кафедри современной таджикской литературы; **САИДРИЗО АЛИЗОДА В РАЗВИТИЕ ТАДЖИКСКОЙ ПЕЧАТИ** **ҲАКИМОВА СУРАЙЁ ҲАСАНСУЛТОНОВНА**, к.ф.н., преподаватель кафедры журналистики и теории перевода ГОУ “ХГУ имени акад. Б.Гафурова (Таджикистан, Худжанд)

SAIDRIZO ALIZODA'S CONTRIBUTION INTO TAJIK PRESS DEVELOPMENT *Mavlonova Mutriba Juraevna*, candidate of philological sciences, Associate Professor of the department of modern Tajik literature; **E-mail:** mutriba_mavlonova@mail.ru; **Hakimova Surayo Hasansultonovna**, candidate of philological sciences, lecturer of the department of journalism and theory of translation under the SEI “KhSU named after acad. B.Gafurov” (Tajikistan, Khujand), **E-mail:** hasansultons@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: Саидризо Ализода, публицист, маҷалла, рӯнома, «Шӯълаи инқилоб», «Овози тоҷик», ғояҳои инқилобӣ, муҳаррири масъул, равшанфикр, вазъи сиёсӣ-иҷтимоӣ

Дар мақола саҳми Саидризо Ализода дар ташаққул ва рушди матбуоти тоҷик баррасӣ шудааст. Қайд мешавад, ки шоир, нависанда, публицист, рӯноманигор ва мутарҷими боистеъдод Саидризо Ализода дар беҳбуди вазъи иҷтимоии мардуми Бухоро, дар ба низом даровардани соҳаҳои илм ва маориф, ташикили газетаю журналҳо, дар навири дастуру мақолаҳо, дар инкишофи адабиёт ва тарҷумаи асарҳои бадеии нависандагонӣ барҷастаи хориҷии нимаи аввали асри ХХ саҳми арзанда гузоштааст. Тазаққур меравад, ки Саидризо Ализода фаъолияти рӯноманигории худро дар рӯномаи «Самарқанд», ки ба се забон навири мешуд, оғоз карда, баъдан дар маҷаллаи «Ойна» ва маҷаллаҳои «Шӯълаи инқилоб» ва «Овози тоҷик» фаъолиятиширо идома додааст. Қўиши ба харҷ рафтааст, ки хидматҳои Саидризо Ализода ба ҳайси сардабири рӯномаи «Шӯълаи инқилоб» бозгў шавад, бо ин мақсад маводи шумораҳои 67 ва 73-юми “Шӯълаи инқилоб”, ки аз шӯъбаи матбуоти Китобхонаи давлатии Федератсияи Русия ба номи В.И.Ленин дастрас шудаанд, мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Собит мегардад, ки хидматҳои Саидризо Ализода ба сифати муҳаррири масъули рӯномаи «Шӯълаи инқилоб» дар барориши ҷарида басо зиёд аст. Муҳаққиқин таъкид кардаанд, ки ӯ қариб ҳамаи маводи манзуришударо таҳрир ва омодаи чоп менамуд. С.Ализода тамоми ҷидду ҷаҳди худро ба он равона кардааст, ки сифат ва мазмуни баланди маводи рӯномаро пурра таъмин намояд. Бастании рӯномаи «Шӯълаи инқилоб» фаъолияти журналистии Саидризо Ализодаро боздошта натавонист, баръакс, марҳалаи нави фаъолияти пурсамари ӯро оғоз намуд. Хулоса мегардад, ки Саидризо Ализода воқеан дар марҳалаҳои хеле душвори сиёсӣ бо як матонату иродат ва устувориҳои хоса дар ташикили рӯномаву ҷаридаҳои форсиву тоҷикӣ нақши муҳиму сутуданӣ гузоштааст.

Ключевые слова: Саидризо Ализода, публицист, журнал, газета, «Пламя революции», революционные идеи, ответственный редактор, просвещение, политическая и социальная ситуация

Рассматривается вопрос о вкладе Саидризо Ализода в становление и развитие таджикской прессы. Отмечается, что поэт, писатель, публицист, журналист и талантливый переводчик Саидризо Ализода внес значительный вклад в улучшение социального положения жителей Бухары; в систематизацию как области науки, так и образования; в организацию газет и журналов; в публикацию руководств и статей; в развитие литературы и перевода литературных произведений, принадлежащих перу выдающихся зарубежных писателей первой половины XX века. Саидризо Ализода начал свою журналистскую деятельность в газете «Самарканд», выпускавшейся на трёх языках, а затем продолжил свою работу в журнале «Ойна» и журналах «Шӯълаи Инқилоб» и «Овози Тоҷик». Предпринята попытка определить заслуги Саидризо Ализода

в качестве главного редактора газеты «Пламя революции», также в статье рассматриваются материалы двух номеров 67 и 73, которые были получены из отдела печати Российской государственной библиотеки. Стоит отметить, что на Саидризо Ализода легла вся тяжесть организационной работы: издание материала, привлечение кадров. Он приложил все усилия, чтобы полностью обеспечить ее качество и содержание. Закрытие газеты «Пламя революции» не остановило журналистскую деятельность Саидризо Ализода, наоборот, оно положило начало новому этапу его плодотворной деятельности. Подчеркивается, что Саидризо Ализода, достигший многого за свою недолгую жизнь, сыграл важную и незаменимую роль в становлении персидско-таджикских газет и журналов в период сложной политической ситуации, и это позволяет таджикскому народу по сей день восхищаться плодами его труда.

Key words: Saidrizo Alizoda, publicist, journal, newspaper, «Shu'lai Inqilob» («The Flame of Revolution»), «Ovozi Tojik» («The Voice of Tajik Nation»), revolutionary ideas, editor-in-charge, enlightener, politico-social situation

The article under consideration dwells on the issue beset with Saidrizo Alizoda's contribution into the Tajik press formation and development. A poet, writer, publicist, journalist and talented translator Saidrizo Alizoda made a significant contribution into the improvement of social situation of inhabitants of Bukhara; systematization of the field of both science and education; organization of newspapers and journals; publication of manuals and articles; development of literature and translation of literary productions belonging to the pen of the outstanding foreign men-of-letters appertaining to the first half of the XX-th century. Saidrizo Alizoda began his journalistic career in the trilingual newspaper entitled as «Samarkand» and later on he continued his work in the journal referred to «Oina» and the magazines called as «Shulai Inqilob» and «Ovozi Tojik. The authors of the article make an endeavor to determine Saidrizo Alizoda's merits as an editor-in-charge for the newspaper under the titled of «The Flame of Revolution». Therefore, the authors consider the materials of two issues 67 and 73 of the newspaper in question received from the press department of State Library named after V.I. Lenin in Moscow, Russian Federation. They underscores that Saidrizo Alizoda had borne the brunt of organizational work, edition of the material, attracting the staff and providing the newspaper until the closure of the newspaper he made every effort to ensure its quality and content entirely. In reference to it, the authors of the article reveals the mentioned publicist's contribution into the organization and fruitful activity of the newspaper entitled as «Ovozi Tojik». It is underscored that the closure of the newspaper called «The Flame of Revolution» did not stop Saidrizo Alizoda's journalistic activity, but began a new stage of his fruitful activity. In a nutshell, the author of the article come to the conclusion that Saidrizo Alizoda played an important and irreplaceable role in the formation of Persian-Tajik newspapers and magazines at a very difficult political stage by strong will and ambition indeed. Throughout his short life, he accomplished great and worthy merits those ones the Tajik people are still happy with their fruitful results.

Шоири тавоно, нависандаву публитсисти пуркор, рӯзноманигору мутарҷими бомаҳорати тоҷик Саидризо Ализода дар радифи равшанфикрони номвари нимаи аввали садаи XX қарор дорад, ки дар замони пуртахлукаӣ сиёсӣ, чихати беҳтар намудани вазъи иҷтимоии мардуми Самарқанду Бухоро, ба низом даровардани соҳаи илму маориф, ташкили нашриёти ҷаридаҳо, таълифу таҳияи китобҳои дарсӣ мақолаҳои публитсисти, густариши адабиёту тарҷумаи асарҳои адабӣ номвари хориҷӣ сахми шоиста гузоштааст. Саидризо Ализода ба сифати зиёи асил ва шахси пешқадами ҷомеа дар ташаккули густариши тафаккури сиёсии мардум талоши пайваста дошт. Саҳм гузоштан дар рушди муҳимтарин соҳаҳои ҳаёти ҷомеа, баҳусус, баланд бардоштани маънавиёти мардумро аз вазифаҳои муқаддаси ҳеш медонист. Дониши комили ҷаҳонбинии фароҳ, донишҳои забонҳои маъмултари хориҷӣ (ӯ наздик 12 забони хориҷиро медонист) ба ӯ имкон доданд, ки дар радифи равшанфикрони маъруф қарор гирад ва дар таълиқи афкори пешқадами замон тавассути қалами буррою тавонояш таъсири босамар гузорад.

Баҳусус, замоне суҳан дар бораи таърихи зуҳур ва густариши матбуоти тоҷикӣ меравад номи ӯро дар сафи як гурӯҳ публитсистоне, аз қабилӣ Маҳмудхӯҷа Беҳбудӣ, Мирзо Сирочи Ҳаким, Садриддин Айнӣ, Мирзо Муҳиддин, Мирзочалол Юсуфзода ва дигар суҳанварони маъруф ба забон меоранд, ки дар ҷараёни таъсиси рӯзномаҳои дузабона (туркию тоҷикӣ) ва сирф тоҷикӣ, ривози фаъолияти муҳимтарин рӯзномаҳои давр сахми шоиста гузоштаанд.

Гузашта аз ин, Саидризо Ализода инъикосгари вазъи сиёсӣ-иҷтимоӣ ва ҳам адабии давр маҳсуб мешуд, ки хизматҳои шоистаи ӯ дар фаъолияти босамари рӯзномаҳои «Шуълаи инқилоб» ва «Овози тоҷик» шоистаи тазаккур аст. Пайванд Гулмуродзода **паҷӯшишгари фақиди тоҷик** низ ба ин нукта ишора карда қайд менамояд, ки «Саидризо Ализода яке аз он

равшанфикрону тачаддудхоҳон ва бунёдгузори матбуоти тоҷик дар оғози садаи 20 мебошад» [5].

Воқеан, Саидризо Ализода аз рӯзҳои нахустини таъсиси нашрияҳо, дар рӯзномаи сезабонаи тоҷикӣ, ўзбекӣ ва русии «Самарқанд» ва маҷаллаи дузабонаи тоҷикӣ ва ўзбекии «Ойина» ҳамчун масъули бахши тоҷикӣ дарду алами форсизабони Осиеи Миёнаро ба рӯи сафҳа меовард. Ӯ аз зумраи равшанфикроне буд, ки дар самти инъикоси масоили ҳалталаби замон дар чаридаҳо дар сафи муборизони пешсаф қарор доштанд. Ҳанӯз замоне, ки рӯзномаи «Самарқанд» таъсис ёфт ҳафтае ду маротиба рӯи нашро меид, дар баробари Маҳмудхоҷа Бехбудӣ, Хитои Самарқандӣ, Ақобир Шоҳмансуров (намоienda дар вилояти Самарқанд), Мирзохид Мирокитов (намоienda дар Хучанд) Саидризо Ализода низ ҷиҳати пешравии қори он саҳми назаррас мегузошт. Ӯ аз дӯстон ва ҳампешагони наздики марди фозил, ношири аввалин нашрияҳои дузабона Маҳмудхоҷа Бехбудӣ буд, ки бино ба иттилои муҳаққиқон дар наشري нахустин шумораи маҷаллаи «Ойина» мақолаҳои мавсуф сабаб гардиданд [7, с.48]. Маълум мегардад, ки ин ду марди хирад ба ҳам боварии хоса ва ҳамкориҳои судманд доштанд: «Ношир ба Ализода тавачҷӯҳи қалон дошт, афкори пешқадами ӯро меписандид ва қобилияти публитсисташро эътироф мекард. Ин буд, ки хангоми сафарҳои наشري «Ойина»-ро ба зиммаи вай мегузошт. Дар он шумораҳо, ки зери таҳрири Ализода баромадааст, қисми тоҷикӣ-форсиаш маводи бештар ва аз ҷиҳати ғояву мундариҷа ғанитар буданд» [7, с.48-49].

Саидризо Ализода қалами хубу назари интиқодӣ дошт ва метавонист доир ба ҳар масъалаи пешомада саҳеҳу дақиқ ибрози андеша намояд, бо таҳлилу баррасии амиқ матолиби муҳимро муассир ба қалам орад. Машқи расои қалам ва таҷрибаи зиёди андӯхтаи публитсист минбаъд сароғози имкониятҳои тоза ва дастовардҳои назаррас гардиданд.

Дар бораи ҳаёт ва фаъолияти эҷодии Саидризо Ализода муҳаққиқон М.Шакурӣ, О.Исмаилов, С.Атобуллоев, Ҷ.Самарқандӣ, И.Усмонов, П.Гулмуродзода, А.Азимов пажӯҳишҳои ҷолиб анҷом дода, дар шинохтани саҳм ва мақоми Саидризо Ализода дар рушди илму адаб ва журналистикаи тоҷик дар ибтидои асри ХХ ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидаанд.

Ин мунаққидон ба натиҷа расидаанд, ки С.Ализода дар матбуоти даврӣ бо имзоҳои мустақили «Нештар», «Чарандгӯй», «Мулло Ҷунбул», «Занбӯр», «Муртад» ҳикояву мақолаҳои ҳаҷвӣ ба таъбиқ расонидааст. Барои муаллимон ва талабагони мактабҳои тоҷикӣ барномаи таълимӣ, китоби дарсӣ ва дастурҳо низ тарҷума ва таҳия кардааст.

Соли 1919 бо мақсади беҳтар намудани табиғу ташвиқи ғояҳои инқилобӣ байни мардуми тоҷикзабони Осиеи Миёна дар назди ҳукумати Туркистон шуъбаи форсӣ таъсис мешавад, ки ҳадафи он муттаҳид кардани мардуми тоҷик, афғон ва эронитабори Осиеи Миёна буд. Мудирини бахш Саидризо Ализода таъин мегардад. Ин шуъба ташаббускори таъсиси аввалин нашрияи тоҷикзабони ҳукумати шӯравӣ мешавад [7, с.30].

Гарчанде ки дар марҳалаи аввали нашр рӯзномаи «Шуълаи инқилоб» мақоми заруриро соҳиб шуда натавонист ва баъд аз шаш моҳи интишор бинобар муфлис шудан, барои ду моҳ аз нашр монд дар марҳалаи дувуми интишори ҳеш рӯзнома ҷунон нуфуз пайдо кард, ки таъдоди нашраш сол ба сол меафзуд ва муштариёнаш дар хорич, баҳусус, Афғонистону Эрон зиёд мешуданд. Саидризо Ализода ба сифати муҳаррири масъули «Шуълаи инқилоб» дар баробари таҳияву таълифи мақолаҳо, ба наشري намунаи осори соҳибқаламу соҳибназарон тавачҷӯҳ менамуд. Аз ин ҷост, ки ба таҳияи рӯзнома эҷодкорони хушқалам, аз қабиле С.Айнӣ, Б.Азизӣ, Ҳ.Ирфон ва Ф.Роҷӣ ҷалб шуданд ва марҳала ба марҳала сифати мақолоти нашршуда беҳтару хубтар мегардид. Таъкиди ин нуқта ҷоиз аст, ки дар баробари мақолаҳои сиёсӣ иҷтимоӣ шеърҳои озодихоҳиву меҳандӯстона низ ба нашр мерасиданд.

Мақолаҳои устод Айнӣ аз шумораи 23 (7 декабри соли 1919) бо имзоҳои мустақили «Син Мим», «Коф Син», «Син Коф», «Сод Айн», «Сод Айнӣ» ва ғайра то баста шудани рӯзнома ҷоп шуданд. Мавсуф дар китоби «Намунаи адабиёти тоҷик» роҷеъ ба маҷаллаи «Шуълаи инқилоб» ва муҳарририни он маълумоти муҳтасар дода, дақиқан адади нашршудаи рӯзномаро 91 ва ҳар нусхоро аз 8 сафҳа иборат медонанд [2, с.381].

Бешубҳа, хидматҳои Саидризо Ализода ба сифати муҳаррири масъули рӯзномаи «Шуълаи инқилоб» дар барориши чарида басо зиёд аст. Муҳаққиқин таъкид кардаанд, ки ӯ қариб ҳамаи маводи манзуршударо таҳрир ва омодаи ҷоп менамуд.

Албатта, ба унвони муҳаррири масъули аввалин чаридаи сирф тоҷикии замони шӯравӣ масъулияти Саидризо Ализода зиёд буд, ки ин масъулият ва касбиятро кас хангоми ошноӣ бо ду

шумораи рӯзномаи «Шуълаи инқилоб», шумораҳои 67 ва 73-юм эҳсос менамояд. Шумораҳои мазкури рӯзномаро мо аз шуъбаи матбуоти Китобхонаи давлатии ба номи В.И.Ленини шаҳри Москваи Федератсияи Россия дастрас намудем.

Шумораи 67-уми рӯзнома санаи 17-уми феввали соли 1921 (рӯзи Панҷшанбе) нашр шуда, дар қанори номи ҷарида қайд шудааст: «Маҷалла ҳафтагӣ, сиёсӣ ва иҷтимоӣ аст, ки ношири афкори кумитаи иштирокини вилоятӣ мешавад. Маҳалли идора: Самарқанд, кӯчаи Корл Маркс (Карл Маркс ба шеваи форсӣ навишта шудааст). Нумри телефон 278. Ин маҷалла ба ҳама идораҳои вилоятӣ ва ташиқоти фирқагӣ муфту ройгон дода мешавад, хонандагон бар идора марҳамат кунанд»[1-10,с.1-1].

Дар саҳифаҳои рӯзнома, ки ба андозаи А3 дар 8 саҳифа нашр шудааст, маводи «Ҳафтаи атфол чист?», «Ба атфолӣ хурдсол ёрмандӣ намоед», «Падарон ва модарон ба мо ёрӣ расонед», «Шӯроҳои ҳафтаи бачагон», «Хулосаи хабарҳои минтақагӣ», «Чунбиши милли дар Ҳиндустон», «Шӯриши арабҳо ба муқобили франсузҳо», «Ҳабси иштирокиюн дар Гурҷистон», «Дар Туркистони шӯроӣ», «Байрақи милли болои консулхонаи Афғонистон», «Ҳайати сафорати Бухоро дар кӯшк», «Дар ҷабҳаи босамачиёни Фарғона», «Дар Бухорои сурх дар рӯзҳои ҷанг (ёддошти як қозӣ)», «Як ҷароғи маорифу матбуот хомӯш шуд», «Ҷамъияти фирқаи Самарқанд», «Дар бораи қурби рафиқ» ҷой дода шудаанд.

Дар маводи «Як ҷароғи маорифу матбуот хомӯш шуд» мо дар бораи Шокир Мухторӣ - яке аз муҳаррирони номи рӯзномаи «Меҳнаткашлар товуши» иттилоъ дарёфт мекунем. Дар ин мавод аз зиндагӣ ва саҳми рӯзноманигор ҷиҳати гузариши матбуоти давр нақл мешавад.

Мақолаи «Ҳафтаи атфол чист?» бо имзои С(син) ва М(мим) нашр шудааст, ки ба гумони ғолиб ба қалами Садриддин Айни тааллуқ дорад. Қолиб аст, ки ин мавод бо зерсарлавҳаҳо ба бахшҳо ҷудо шуда, муаллиф роҷеъ ба хусусиятҳои ҳафтаи атфол ва сабабҳои баргузор шудани он маълумот медиҳад. Аз ҷумла дар ин мақола омадааст: «Ҳафтаи атфол чист?» Дар ин ҳафта ҳамаи идораҷот, ҳамаи маъмурони шӯроӣ, ҳамаи арбоби раият ва маориф ва бо баҳамони ҳамаи аишхос ба муовинати атфол машғул шаванд. Дар ин ҳафта ҳар касе ба таъби хотир бар ихтиёри худ ба онон ҳада медиҳад. Дар ин ҳафта барои атфол театрҳо монда мешаванд. Анҷуманҳо ва мусоҳибаҳо қарда мешавад. Суратҳо ва тамошоҳо нишон дода мешавад. Дар ин ҳафта мактабҳои атфол, хобгоҳҳои эшон тозаву мусоффо қарда мешавад.

Ин атфол кӣҳоянд?

Ин атфол шахсоне ҳастанд, ки дар оянда соҳиби маълумот, соҳиби ҳуқуқ, соҳиби маданият, соҳиби маориф, соҳиби инсоният мешаванд, яъне инсонӣ ояндаву пойдор ва дорандаи аслу шарафи баъни башар эшон ҳастанд.

Инҳо фарзандони кӣҳоянд?

Ин атфол фарзандони мову шумо ва ҳамаи мардум ҳастанд. Пас ҷаро падаронашон эшонро тарбият намекунанд?» [10,с.1].

Мақола дар саҳифаи якум ва дуҷуми рӯзнома дарҷ шуда, муаллиф бо содагӣ моҳият ва зарурати баргузор намудани ҷорабиниҳоро дар ҳафтаи атфол ба хонанда равшан месозад.

Дар шумораи 73-юм, аз 25-уми апрели соли 1921-уми «Шуълаи инқилоб» бошад, мо хабару мақолоти «Огоҳӣ аз идораи маҳаллӣ», «Муоидаи Русия ва Туркия», «Сафорати фавқуллодаи Русия дар Бухоро», «Анҷоми қори як шахси ҳаёлгар» (Бухорои сурх), «Хулосаи хабарҳои ҳафтагӣ», «Муттафиқҳо аз Олмон даст барнамедоранд», «Таътили зағолқовони англис», «Тасдиқи ҳуқуқати шӯроӣ», «Саропун низ ба сари инсоф меояд», «Олмон товон додан намехоҳад», «Чашни коммунаи Порис дар Фаронса», «Хабарҳои тозаи гуногун», «Дар ҷабҳа ва раиятҳои шӯравӣ (Беҳбудии зиндагонии коргарон)», «Истеҳсолот дар қони Аврол», «Таъмири вагонҳои вайроншуда», «Анҷумани деҳқонони беамин», «Ҳафтаи аскаршавандагон ва вазиҳои ҷавонон»-ро мутолиа қарда метавонем.

Дар саҳифаҳои «Шуълаи инқилоб», ки бо андозаи А 4 дар ҳаҷми 8 саҳифа нашр мешуд, ба ваъи сиёсиву иҷтимоии ҷаҳон ба вижа, Осиеи Миёна таваҷҷуҳи хоса зоҳир мегардид ва ин маъниро **Ҷумҳур Ҷаъфарови Самарқандӣ** дар мақолаи «Ҷон барои забон дод» чунин иброз доштааст: ««Шуълаи инқилоб» бо мақолаҳои ҷанбаи маърифатӣ ва ошкоркунанда доштааш ҷашми оммаи меҳнаткашро ба авзои Осиеи Миёнаву Қафқоз, Русияву Туркия ва дар маҷмӯъ ба авзои ҷаҳон боз намуд» [6,с.4].

Маводи «Чунбиши милли дар Ҳиндустон», «Шӯриши арабҳо ба муқобили франсузҳо», «Ҳабси иштирокиюн дар Гурҷистон», «Дар Туркистони шӯроӣ», «Байрақи милли болои консулхонаи Афғонистон», «Саропун низ ба сари инсоф меояд», «Олмон товон додан

намеҳоҳад», «Чашни коммунаи Порис дар Фаронса», ки дар шумораҳои 67 ва 73 нашр шудаанд, ин андешаҳои тақвият медиҳанд.

Дар саҳифаи 8-уми шумораи 73-юми «Шуълаи инкилоб» хабари «Ҳафтаи аскаршавандагон ва вазифаи ҷавонон» хеле ҷолиб аст. Ин мавод ҳам аз лиҳози забон ва ҳам аз нигоҳи журналисти дар сатҳи бисёр хуби касбӣ омода шудааст. Аз ҷумла дар он омадаст: «*Аз 24-уми апрел ҳафтаи аскаршавандагон шуруъ шуд. Мақсади асосии ин ҳафта он аст, ки ҷавонони ранҷбарро ба варзишбарӣ ва машқгарӣ таълим намуда, ғайрикорро ба корро баён намоянд. Дар ин ҳафта ҷавонони Самарқанд набояд аз дур тамошобин бошанд. Балки эшонро лозим аст, ки ба ин кори муҳим ва судманд ғайрикорона иштирок намуда, ҳаммаи ғайрату кӯшиши худро ба хуб гузастан ва баҳра бурдани ин ҳафта сарф кунанд. Дар ин ҳафта кумитаи иттифоқи ҷавонони Туркистони ҷуррияти бузург бояд ... дода, вазифаи худро ба хуби бояд ба ҷо биёварад. То кунун борҳо дида шудааст, ки ҷавонон ба корҳои аскарӣ бо ҷаҳми бегона ва мусоҳилакорона нигоҳ кардаанд. Ин далели он аст, ки ҳамаи таълимоти мо дар миёни ҷавонони аскаршаванда дуруст қарор надиҳад ва аз ин рӯ онҳо обрӯи худро кашуда натавонистанд. Акнун ахлоқи ҷавонон софқарӣ нашудааст. Мо метавонем ҷавононро дар машқи аскарӣ ҳозир намоем. Иттифоқи ҷавонон бояд, ки дар ин ҳафта ягонагӣ ва пайвастигии иштирокишонро нишон дода, Ҳамаи ҷавоноро ба иштирок!*» [11,с.8].

Ҳамин тариқ, метавон зикр намуд, ки тамоми бори гарони корҳои ташкилӣ, таҳрири мавод, ҷалби соҳибқаламон ва таъминоти иқтисодӣ бар дӯши Саидризо Ализода қарор доштанд. Азбаски ӯ дар кори рӯзнома машқи расо дошт, то баста шудани рӯзнома, ҷиҳати босифату пурмухтаво ба нашр расидани он азму талош менамуд. Бо баста шудани рӯзномаи «Шуълаи инкилоб» фаъолияти публитсистии Саидризо Ализода қатъ нагардид, балки марҳалаи нави фаъолияти вай ҳамчун котиби масъули «Овози тоҷик» (қаблан «Овози тоҷики камбағал») оғоз шуд. Минбаъд мақолаҳои мавсуф дар ин рӯзнома ба нашр мерасиданд ва ӯ бори душвори муҳарририи рӯзномаро бар дӯш дошт. Устод Садриддин Айни дар «Намунаи адабиёти тоҷик» зикр кардаанд, ки «Рӯзномаи «Овози тоҷик» аввалин рӯзномаи тоҷикӣ, ки баъд аз Инкилоби Уктябр аз тарафи фиркаи иштирокиюн нашр ёфт. Шумораи нахустини «Овози тоҷик» дар 25 августи соли 1924 қадам ба олам ниҳода, то имрӯз давом дорад. Маҳалли таъби ин рӯзнома шаҳри Самарқанд буда, муҳаррири масъулаш рафиқ Абдулкайюми Қурбӣ ва муҳаррири феълӣ доимияш бародар Сайидризо Ализода аст» [2,с.398].

Воқеан, дар муддати кӯтоҳ рӯзномаи «Овози тоҷик» ҳаводорону муштариёни зиёдеро пайдо кард. Шояд сабаби асосии он ба кори рӯзнома пайвастанӣ адибону публитсистони соҳибқалам ва ҳатто арбобони хизбиву давлатӣ, аз қабилӣ Бобоҷон Ғафуров, Шириншоҳ Шохтемур, Нусратулло Махсум, Тӯракул Зехнӣ, Раҳим Ҳошим, Пайрав Сулаймонӣ, Баҳриддин Азизӣ ва монанди инҳо бошад. Рӯзномаи «Овози тоҷик» тавонист бо наشري матолиби марбут ба муҳимтарин масоили рӯз ва инъикоси шеърҳои осори адибони тоҷик обрӯву нуфузи хоса пайдо кунад. Дар «Намунаи адабиёти тоҷик» устод Айни як силсила шеърҳои, ки дар рӯзномаи «Овози тоҷик» ба нашр расидаанд, овардаанд, ки ба қалами худи устод, Зуфархон Ҷавҳарӣ, Тӯракул Зехнӣ, Асадуллоҳи Кошонӣ, Қоримасеҳи Тамҳиди Самарқандӣ, Абулқосим Лоҳутӣ мансубанд. Албатта, рӯзнома пеш аз ҳама инъикосгари масъалаҳои ҳалталаби ҷомеа буд ва аз ҷониби қарордодон дар муҳимтарин мавзӯҳои давр мақолаҳои ҷолиб таҳия мегардиданд. Аз муҳимтарин масъалаҳои, ки ҳамеша дар мадди назари қарордодон он қарор мегирифт, ин масъалаҳои ташкили мактабҳои нав, ба мактаб ҷалб намудани наврасону ҷавонон, бо таълим фаро гирифта шудани мардум, саводноккунии омма, тарбияи муаллимон барои мактабҳои тоҷикӣ, наشري китобҳои дарсӣ буданд.

Азбаски Саидризо Ализода дар мактаби усули нав таълим гирифтаву дониши хуб аз бар карда ва як муддат ба ҳайси омӯзгори ҳамин нави мактаб фаъолият намуда буд, масъалаҳои соҳибмаълумоту босаводшавии омма дар мадди назари ӯ қарор доштанд. Дар пайдоасозии ин ҳадаф пайваста мақолаҳои мавсуф дар рӯзномаи «Овози тоҷик» ба нашр мерасиданд.

Албатта, дар доираи як мақола аз тамоми фаъолияти босамари ин публитсистии номӣ ва зиёии маъруф наметавон ёд кард. Дар охир ҳаминро гуфтаним, ки Саидризо Ализода воқеан дар марҳалаҳои хеле душвори сиёсӣ бо як матонату иродат ва устувории хоса дар ташкили рӯзномаву ҷаҳаҳои форсиву тоҷикӣ нақши муҳиму сутуданӣ гузошт. Ӯ дар давоми умри кӯтоҳи хеш, корҳои бузургу шоистаеро ба сомон расонд, ки мардуми тоҷик то ба имрӯз аз самарҳои он шодком ҳастанд.

ПАЙНАВИШТ:

1. Азимов, А. Саидризо Ализода ва матбуоти тоҷик: Порае аз таърихи ёднома аз нависанда, адабиётшинос, забоншинос, рӯзноманигор Саидризо Ализода /А.Азимов// Адабиёт ва санъат. – 2017. – 17 март.
2. Айнӣ, С. Намунаи адабиёти тоҷик/С.Айнӣ.-Душанбе: Адиб, 2010.-448 с.
3. Атобуллоев, С. Саидризо Ализода: Ҳаёт ва фаъолияти эҷодии революционер ва маорифпарвар, муҳаррири доимии нахустини журнали тоҷикии «Шӯълаи инқилоб»/ С.Атобуллоев. – Душанбе: Ирфон. – 1976. – 48 с.
4. Атобуллоев, С. Саидризо Ализода /С.Атобуллоев//Энциклопедияи советии тоҷик. – Душанбе, 1978. – Ҷ. 1. – С. 121.
5. Гулмуродзода, П. Ализода, мактаб ва матбуоти форсизабон дар Варорӯд //П.Гулмуродзода/ <http://parsianjoman.org/>
6. Самарқандӣ, Ҷ. Ҷ. Ҷон барои забон дод: Ба ифтихори 125-солагии публицист, тарҷумон ва забоншиноси советии тоҷик Саидризо Ализода /Ҷ.Ҷ.Самарқандӣ// Омӯзгор. – 2012. – 25 май.
7. Усмонов, И, Давронов Д. Таърихи журналистикаи тоҷик/И.Усмонов, Д.Давронов.-Душанбе, 2008.-280с.
8. Усмонов, И. Журналистика (қисми 2)/И.Усмонов.-Душанбе, 2005.-200 сах.
9. Ҷаъфаров, Ҷ. Сарнавишти ҷонсӯзи Ализода: Саидризо Ализода аввалин муаллифи адабиёти таълимӣ ба забони тоҷикӣ баъд аз Инқилоби Октябр мебошад /Ҷ.Ҷаъфаров// Ҷумҳурият. – 2014. – 11 март.

Сарчашмаҳо:

10. Шӯълаи инқилоб, шумораи 67, аз 17-уми феввали соли 1921.-8 с.
11. Шӯълаи инқилоб, шумораи 73, аз 25-уми апрели соли 1921.-8 с.

REFERENCES:

1. Azimov, A. Saidrizo Alizoda and the Tajik press: A fragment of the history of the memoir of the writer, literary critic, linguist, journalist Saidrizo Alizoda //A. Azimov/ Literature and art. - 2017. - March 17.
2. Aini, S. "Samples of Tajik Literature"/S. Aini.-Dushanbe: Adib, 2010.-448 p.
3. Atobulloev, S. Saidrizo Alizoda: The life and creative activity of a revolutionary and educator, the first permanent editor of the Tajik magazine "Flame of Revolution" / S. Atobulloev. - Dushanbe: Irfan. - 1976. - 48 p.
4. Atobulloev, S. Saidrizo Alizoda //S. Atobulloev/Soviet Tajik Encyclopedia. - Dushanbe, 1978. - J. 1. – S. 121.
5. Gulmuradzoda, P. Alizoda, Persian-language school and press in Varorud //P. Gulmuradzoda/ <http://parsianjoman.org/>
6. Samarkandi, J. J. He gave his life for the language: In honor of the 125th anniversary of the Soviet Tajik publicist, translator and linguist Saidrizo Alizoda //J. J. Samarkandi/ Teacher. - 2012. - May 25.
7. Usmanov, I., Davronov D. History of Tajik journalism/I. Usmonov, D. Davronov.-Dushanbe, 2008.- 280p.
8. Usmanov, I. Journalism (part 2)/I. Usmonov.-Dushanbe, 2005.-200 pages.
9. Jafarov, J. The fate of Alizoda's life: Saidrizo Alizoda is the first author of educational literature in Tajik language after the October Revolution //J. Ja'farov/ Republic. - 2014. - March 11.

Sources:

10. Flame of revolution, number 67, dated February 17, 1921.-8 p.
11. Flame of revolution, number 73, dated April 25, 1921.-8 p.